

Ideološka opredjeljenja

Programska opredjeljenja

- Vrste veze između partije/kandidata i građana:
  1. Programska veza
  2. Klijentelistička veza
  3. Harizmatska veza
- U zapadnoj Evropi samo partije zasnovane na ideologiji uspjele da zadobiju čvrsto uporište
- Partije su “udruženja sa **zajedničkim vrijednostima i normama**”
- Zajedničke vrijednosti i norme formalizovane u *programu, povelji, statutu, manifestu...*

Partijska ideologija

- “Neizrečeni” dio – implicitni aspekt partijskog programa (*partijski etos*)
- **Izričiti dio** – ciljevi, uvjerenja, vrijednosti zabilježeni u ideološkom programu
- Ideološka identifikacija ima svoj **intezitet i obim**
- Od konzistentnosti ideoloških opredjeljenja zavisi uspješnost političkih akcija
- Ideološka konzistentnost rezultat je djelovanja tri vrste pritisaka: *logičkih, psiholoških, i socijalnih* (Converse, 1967)

Partijska ideologija

- Programska orijentacija utiče na tip sljedbenika, organizaciju i tip partije:
  1. Interesne preferencije birača i članova nijesu samo pasivan otisak partijskih opredjeljenje – previđanje vodi osipanju podrške
  2. Partije koje zagovaraju promjenu *statusa quo* su hijerarhijski organizovane
  3. Partija koja afirmiše partikularističke interese vodi obrazovanju klijentelističkih partija

Pritisci ka uniformnosti

- Ideološko približavanje partije u zemljama stabilne demokratije uočava se od druge polovine XX vijeka
  1. Partije se približavaju “prosječnom biraču” (*median voter*)
  2. Krah realnog socijalizma 1989/1990
  3. Uticaj međunarodnog okruženja
- Razlikovanje partija sve manje u sferi ideologije, a sve više u sferi efikasnosti sprovođenja suštinski identične politike

Ideološke porodice

- Ideologija je sastavni dio partijskog identiteta (političkog profila)
- Djelimično odstupanje od ideoloških postulata u praksi očekivano
  - Propaganda kao garant dosljednosti
  - Krupni ideološki zaokreti teško je prikriti
- Klasifikacija zapadnoevropskih partija/porodica (Von Beyme, 2002):
  - Liberalna i radikalna
  - Konzervativna
  - Socijalistička / socijaldemokratska
  - Komunistička
  - Agrarna
  - Regionalna / etnička
  - Desna ekstremistička
  - Ekološka

Ljevica i desnica

- Ideologiju jedne partije suštinski određuje odnos prema vrijednostima *jednakosti* i *slobode* (Rokeach, 1973)
- Termini nastali u doba Francuske revolucije 1789.godine
- Podjela na ljevicu i desnicu "otupjela" u XXI vijeku zbog djelimičnog preklapanja programskih odrednice
- Bobio (1997) ponudio tipologiju:
  - a) Ekstremna ljevica (jednakost i autoritarizam)
  - b) Centar-ljevica (egalitarni i liberalni pokreti)
  - c) Centar-desnica (liberalni i neegalitarni pokreti)
  - d) Ekstremna desnica (antiliberalni i antiegalitarni pokreti)

	Karakteristike autoritarne ljevice	Karakteristike autoritarne desnice
1.	Zahtjev za potpunom i neograničenom lojalnošću grupi	Ekstremna mržnja prema svima koji su izvan grupe
2.	Insistiranje na nužnosti konflikata među klasama	Ekstremna submisivnost prema pripadnicima grupe
3.	Primjena kriterijuma interesa partije u prosuđivanju pojedinaca i situacija	Uspostavljanje oštih granica između grupe kojoj se pripada i ostalih grupa
4.	Interpretiranje djelovanja pojedinaca u svijetlu njene/njegove klasne pripadnosti	Tendencija ka klasifikaciji pojedinaca prema određenim specifičnim kvalitetima
5.	Vjerovanje da se cijela istorija najbolje može razumjeti kao istorija klasnih borbi	Doživljaj svijeta kao “carstva sukoba”
6.	Odbijanje postojanja čiste istine i napad na one koji prihvataju “čistu” nauku	Prezir prema čistoj teorijskoj ili kontemplativnoj aktivnosti
7.	Izražavanje osjećaja je znak slabosti	Odvratnost prema manifestaciji osjećanja
8.	Vjerovanje u sveprisutnost interesa krupnog kapitala i želju za njegovom kontrolom	Svako i svaka grupa objekat je manipulacije pa stoga jedino sredstvo preživljavanja je manipulisanje drugih
9.	Ideal besklasnog društva bez privatnog vlasništva nad sredstvima za proizvodnju, bez konflikata (“carstvo slobode”)	Ideal harmoničnog beskonfliktnog društva, kao zamjena za prirodno stanje haosa

Ideologija u CG

- Shodno Von Beyme-u (2002) Goati klasifikuje:
  - Liberalna i radikalna porodica: LSCG (do 2005.) i PZP (prije ulaska u DF)
  - Socijalistička / socijaldemokratska porodica: DPS i SDP
  - Komunistička porodica (djelimično, uprkos evoluciji): SNP
  - Konzervativna porodica: manje-više sve ostale partijež
- Ideološko pozicioniranje partija vs. birači?

Ideologija u CG

Table 3: Ideological Positioning of Parties and Voters (2012 Election)

<i>Party</i>	<i>Expert evaluation</i>	<i>Voters' position</i>	<i>Difference</i>
DPS	2.73	-1.37	4.1
SDP	-4.9	-1.4	3.5
SNP	-2.9	-2.1	0.8
NOVA	-1.3	-2.26	0.96
PZP	-1.8	-1.3	0.5

Source: Komar (2013)

Lijevo vs. Desno

- Stavovi građana (ideološka pozicija) može se odrediti na linearnom kontinuumu
- Kvalitetna mjera?
- Primjenjivost izvan stabilnih demokratija?
- Društveni rascjepi kao alternativna linija konfrontacije
- Slabljenje ekonomske dimenzije u korist moralne/kulturološke dimenzije

University of Montenegro

Lica partije

- Key (1964) razlikuje tri aspekta:
  - Partija u biračkom tijelu
  - Partiju kao organizaciju sa rukovodstvom
  - Partiju u vlasti
- King (1969) ovu podjelu označava "licima" partije
- *Partija na terenu* – bazična organizacija masovnih partija i njihovo članstvo (dobrovoljno, amaterski)
- *Centralno rukovodstvo partije* – sastavljeno od pojedinaca izabranih od strane partije na terenu
- *Partija na javnim položajima* – pojedinci koji zaposijedaju javne položaje i služe javnom interesu

Broj partija (CG)

Table 2: The effect of electoral threshold on fragmentation

<i>Year</i>	<i>Threshold</i>	<i>#Party lists</i>	<i>#Parties</i>	<i>Lost votes %</i>
1990	4%	4	9	11.2
1992	4%	5	5	20.8
1996	4%	5	6	20.3
1998	3%	5	7	5.8
2001	3%	5	8	6.7
2002	3%	4	10	5.3
2006	3%	8	16	2.5
2009	3%	8	10	12
2012	3%*	9	13	2.7
2016	3%*	10	17	5.1

Note: ★ 0.7% for national minorities.

Broj relevantnih partija

Table 3: Party system characteristics (2006-2016)

<i>Year</i>	<i>Volatility</i>	<i>Eff. Elec. Parties</i>	<i>Eff. Parl. Parties</i>	<i>Polarization</i>
2006	-	3.4	3.2	15.4
2009	15.2	3.2	2.5	2.6
2012	17.2	3.4	3.2	2,8
2016	11.8	4.2	3.7	0.5

Literatura

Vladimir Goati, *Političke partije i partijski sistemi*, CEMI i FPN, 2007, Podgorica,
strane 35-51